

ΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ ΤΟΥ ΓΕΡΟΛΑΜΟ ΛΑΝΤΟ (*)

ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ 1474

Ἡ εἰσηγητικὴ τοῦ Λάντου ἄρχεται οὕτω : Ἡμεῖς Γερόλαμος Λάντος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως¹ καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν ἀκανθῶν ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, καὶ σποράν καλοῦ σίτου, ἀπεφασίσαμεν, ἐκ Ποιμαντορικοῦ καθήκοντος, νὰ συγκαλέσωμεν τὴν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον, κατὰ τὰς συνηθείας καὶ τὸ παράδειγμα τῶν προκατόχων μας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Ἁγίου Τίτου. Εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην προσήλθον καὶ εἶναι παρόντες οἱ ἀδελφοί :

Ἰωάννης Ἐπίσκοπος Μυλοποτάμου, ἡμέτερος Ἀρχιερατικὸς Βικάριος.

Μ. Ἐπίσκοπος Ἀρκαδίας.

Μ. Ἐπίσκοπος, Χερρονήσου.

Ἀλέξανδρος Ἐπίσκοπος Καλαμῶνος.

Φίλιππος Ἐπίσκοπος Ἀρίου.

Θωμᾶς Ἐπίσκοπος Κισσάμου καὶ

Φραγκίσκος Jordano, Ἐπίτροπος τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐν Ἑρακλείῳ, μὲ πλήρη πληρεξουσιότητα τοῦ Ἰωάννου Ἐπισκόπου Ἱεραπέτρας, ἐμποδιζομένου νὰ προσέλθῃ αὐτοπροσώπως ἐνεκεν βαθέος γήρατος.

Ἰωάννης Αμεϊανο, τῆς Ἐκκλησίας Ἀγυιάς, Βικάριος τοῦ Μιχαὴλ Ἐπισκόπου τῆς ἰδίας Ἐκκλησίας.

Πέτρος Ρούφος, Βικάριος Λέοντος, Ἐπισκόπου Σητείας, τῶν δύο τούτων Ἐπισκόπων ζώντων ἐν Ρώμῃ. Προσέτι εἶναι παρόντες οἱ Ματθαῖος Ἀρχιεπίσκοπος Χριστιανουπόλεως τῆς Πελοποννήσου καὶ Τοποτηρητὴς τῆς Ἐκκλησίας Σκαρπάθου καὶ

Ἰάκωβος Ἐπίσκοπος Μιλήτου τοῦ Ἀρχιεπελάγου, προσκληθέντες πρὸς πληρεστέραν ἐξέτασιν τῶν ζητημάτων καὶ μεγαλείτερον κύρος τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων. Πάντες οὗτοι καὶ πολυάριθμοι decani, pre-

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους, σελ. 68.

1. Ὁ Λάντος φαίνεται ὅτι ἐγένετο λατῖνος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως περὶ τὰ τέλη τοῦ 1473, διότι τὴν 21 Δεκεμβρίου 1474 γράφει . . . Ταῦτα ἐγένοντο τὸ ἔτος 1474, ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου, Ἰνδικτῶν 8η, τὴν 21 Δεκεμβρίου, ἔτος 3 τῆς Παπῶσυνης Σήστου τοῦ IV, καὶ ἔτος 1 τῆς ἡμετέρας Πατριαρχίας.

positi, cantori, tesoreri, arcidiaconi, canonici, sacerdoti e clericici τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τῶν Ἐπαρχιῶν, μετὰ τῶν Ἡγουμένων καὶ Κληρικῶν τῶν Μοναστηρίων Κρήτης καὶ Πρωτοπαπάδων καὶ παπάδων Ἑλλήνων, μεθ' ἡμῶν, φέροντος τὰ ποντιφικὰ καὶ χρυσὴν μίτραν, τῶν δὲ ἄλλων Ἐπισκόπων φερόντων τὰ Ἀρχιερατικὰ καὶ λευκὴν μίτραν, μετὰ τὰς συνήθεις τελετάς, συνήλθομεν τὴν 3, 4 καὶ 5 Νοεμβρίου 1474, καὶ ἐλάβομεν τὰς ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι δεόν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπακριβῶς.

Εἰς τὴν σύνοδον παρίστατο καὶ ὁ Ἀντώνιος Secretò καὶ ὁ Βερνάρδος Saraceno, Γραμματεῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, διὰ νὰ κρατῶσι τὰ Πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων.

Θέματα μὲ τὰ ὁποῖα ἠσχολήθη ἡ σύνοδος :

Μουσική. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐλλείψεων τῆς Ἐκκλησίας μας Κρήτης, καὶ δὴ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις μουσικοῦ αἰσθηματος, διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξυψοῦται ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν. Ὅθεν ἀποφασίζομεν συνοδικῶς καὶ διορίζομεν 2 υποψάλτας (Sottocantori) μὲ ἀρκετὸν μισθόν, οἱ ὁποῖοι νὰ διδάσκωσι τὴν Μουσικὴν εἰς τοὺς νέους Κληρικούς καὶ τοὺς νεωτέρους Κανονικούς. Ἐπίσης ὀρίζομεν νὰ ὑπάρχη Ὅργανον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, μετὰ καλοῦ Διδασκάλου, χάριν εὐπρεπείας καὶ διὰ τὴν ὑπόληψιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματος. Ὁ ὀργανίστας οὗτος Διδάσκαλος δεόν νὰ λαμβάνη ἐπαρκῆ μισθόν. Ὅλοι ἐπεδοκίμασαν τὴν πρότασιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ παιδείσις εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὸν Κληρικόν. Γνωρίζομεν, λέγει ὁ Λάντος, καὶ Ἐπισκόπους οἱ ὁποῖοι ἐξεθρονίσθησαν καὶ ἐξεδιώχθησαν ὡς ἀγράμματοι, ὑπάρχουσι δὲ καὶ Κανονικοὶ ἡμέτεροι, τὸ ἀναφέρομεν μετὰ λύπης, οἱ ὁποῖοι δὲν γνωρίζουσιν οὔτε κἄν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Ὅθεν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου, διατάσσομεν ὅπως, οἱ νεώτεροι τῶν Κανονικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν ἄλλων Ἐπισκοπῶν Κρήτης, σπουδάζουσι τοῦλάχιστον δύο ἔτη τὰ γράμματα καὶ δίδωσιν ἐξετάσεις ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἐπὶ ποινῇ στερήσεως τῆς θέσεώς των.

Περὶ Ἀρχιδιακόνου καὶ Θεσαυροφύλακος. Ἄλλοτε παρεχωρήθη, συνοδικῆ ἀπόφασει, τὸ δικαίωμα τοῦ Ἀρχιδιακόνου εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Κανονικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Δηλαδή τὸ Συμβούλιον τῶν Κανονικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς νὰ ἐκλέγῃ τὸν Ἀρχιδιάκονον καὶ τὸν Θεσαυροφύλακα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ὁ Ἀρχιδιάκονος δὲ νὰ ἔχη ψῆφον

εἰς τὸ Συμβούλιον τῶν Κανονικῶν καὶ νὰ λαμβάνη τὸν μισθὸν τῶν ἄλλων Κανονικῶν καὶ τὰ «δέκατα» ἀπὸ τὸ Ταμεῖον τοῦ Δήμου, ἐν περιπτώσει δὲ χηρείας Κανονικᾶτου, νὰ προτιμῶνται ὁ Ἀρχιδιάκονος, ὁ Θησαυροφύλαξ καὶ ὁ φάλτης. Ἐπειδὴ ὅμως συνέδησαν πολλὰ σκάνδαλα ἐκ τούτου, ἀνακαλοῦμεν, μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς παρούσης συνόδου, τὴν διάταξιν ἐκείνην, καὶ ὀρίζομεν συνοδικῶς ὅπως, ὁ Ἀρχιδιάκονος ἀποτελῆ μέλος τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἡμῶν, καὶ παρίσταται εἰς τὰς καθημερινὰς (ἡμερινὰς τε καὶ νυκτερινὰς) ἀκολουθίας, ἄλλως νὰ στερῆται τῆς θέσεως καὶ τῶν ἀπολαδῶν του. Εἰς τὰς ἀκολουθίας, τὰς λιτανείας καὶ λοιπὰς τελετὰς, δέον νὰ ἔρχεται ὁ Ἀρχιδιάκονος μετὰ τοὺς ἄλλους ἀξιωματούχους τῆς Ἐκκλησίας.¹

Ἐπίσης, προκειμένου περὶ τῶν Ἀξιωματούχων καὶ Κανονικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐπικυροῦνται τὸ Ἀξίωμα καὶ αἱ ἀπολαβαὶ τοῦ Ἀξιωματος τούτου, ἂν δὲν ἀναλάβωσιν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐξελέγησαν, καὶ δὲν διαμένωσιν διαρκῶς ἐν Αὐτῇ, ὑμεῖς Γερόλαμος Λάντος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τινὲς τῶν κληρικῶν τούτων, ἀναλαμβάνουσι τὸ βαρὺ καὶ τὴν διοίκησιν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ὑπὸ τὴν πρόφασιν καὶ τὸν τίτλον κατοχῆς καὶ διοικήσεως τῶν κτημάτων τῶν ἐκκλησιῶν τούτων, τὰς ὁποίας ἔλαβον ὑπὸ ἐνοίκιον, οὕτω δὲ δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσωσιν οὔτε εἰς τὴν Καθεδρικὴν τῶν Ἐκκλησιῶν, δι' ἣν ἐξελέγησαν, καὶ εἰς ἣν διωρίσθησαν, οὔτε εἰς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἐνοικίασαν ἀποφασίζομεν, πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ, καὶ διατάσσομεν ὅτι, οἰοσδήποτε Ἀξιωματοῦχος ἢ Κανονικός, ἔχων Καθεδρικὴν Ἐκκλησίαν ἢ παρεκκλήσιον ἢ ἄλλα Ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦσι τὴν ἐκεῖ παραμονὴν του, πρὸς βλάβην τῆς Κανονικῆς καὶ Καθεδρικῆς Ἐκκλησίας, χωρὶς εἰδικὴν ὑμῶν ἄδειαν, νὰ τοῦ ἀφαιροῦνται ἀμέσως αἱ Ἐκκλησιαὶ αὗται τὰ παρεκκλήσια ἢ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, καὶ παραδίδονται εἰς ἄλλον ἐλεύθερον πρὸς τοῦτο.

1. Εἰς τὴν σύνοδον τοῦ 1467 εἶχον παραχωρηθῆ προνόμια τινὰ εἰς τὸν Ἀρχιδιάκονον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὸν θησαυροφύλακα καὶ τὸν πρῶτον φάλτην. Νὰ ἐκλέγωνται οὗτοι ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ νὰ ἔχωσι τὰς ἰδίας ἀπολαβὰς μὲ τοὺς λοιποὺς Κανονικοὺς καὶ ψῆφον εἰς τὸ Συμβούλιον, προτίμησιν δὲ, ἐν περιπτώσει χηρείας Κανονικᾶτου, νὰ ἐκλεγῶσιν οὗτοι Κανονικοί. Εἰς τὴν παρούσαν ὅμως σύνοδον, ἀνακαλοῦνται τὰ προνόμια ταῦτα, ἐνεκεν παραπόνων καὶ ἐπαναφέρονται οἱ ρηθέντες εἰς τὸ προσωπικὸν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐξ ἧς θὰ ἐπληρώωνται τοῦ λοιποῦ καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Ταμείου τοῦ Δήμου.

ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ 1486

Τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ πολλαπλασιάζονται καθ' ἡμέραν, ἐπειδὴ δὲν ἐγένετο δυνατὸν νὰ ἐκριζωθῶσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αἱ ἐν τῇ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου ἀκανθαί. Διὸ ἀποφασίζομεν, προλογίζεταί ὁ Λάντος, νὰ συγκαλέσωμεν τὴν ἁγίαν Ἐπαρχιακὴν Σύνοδον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Τίτου, παρόντων τῶν σεβασμίων ἀδελφῶν:

Μάρκου, Ἐπισκόπου Ἀρκαδίας.

Γερολάμου, Ἐπισκόπου Ἱεραπέτρας καὶ

Ἰακώβου, Ἐπισκόπου Μήλου, Τοποτηρητοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, Ἐπισκόπου Καλαμώνος. Ἐπίσης ὁ σεβάσμιος ἱερεὺς, Γαβριὴλ Φαλιέρος, Τοποτηρητῆς τοῦ Βικαρίου τοῦ Ἀντωνίου, Ἐπισκόπου Ἀγυιας, ἀπόντος.

Πάντες οἱ λοιποὶ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης ἀπουσιάζουσι, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἀφήσῃ Βικαρίου.

Παρόντες ἐπίσης ὁ Ψάλτης, ὁ πρεπόστος, ὁ θησαυροφύλαξ, ὁ Ἀρχιδιάκονος καὶ οἱ πλείστοι ἐκ τῶν Αὐγουστινιανῶν, Δομινικανῶν, Φραγκισκανῶν, ὁ Τοποτηρητῆς τῆς ἁγίας Μαρίας τῶν Σταυροφόρων, Ἕλληνες παπάδες καὶ ὁ Πρύτανις τοῦ Ὄρους Σινᾶ.

Ἡ Σύνοδος συνήλθε τὴν 2, 5 καὶ 6 Ὀκτωβρίου 1486, παρισταμένου ἐπίσης Ἀντωνίου Κάντα, συμβολαιογράφου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, διὰ τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου.

Ἡ Σύνοδος ἐπανεξέτασε καὶ ἐπεκύρωσε τὰς ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας εἶχε λάβει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Λάντος, μετὰ τοῦ Συμβουλίου του ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους 1486, καὶ τὰ διατάγματα, τὰ ἅποια εἶχεν ἐκδώσῃ, περὶ τοῦ ἀκανθωδεστάτου προβλήματος τῶν γάμων καὶ διαζυγίων μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ τῶν μικτῶν, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων γάμων καὶ διαζυγίων. Ζητήματα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὀμιλήσωμεν κατωτέρω ἐκτενέστερον. Ἐπίσης καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Λάντου: Περὶ παρ' ἐνορίαν ἱεροπραξιῶν. Περὶ καταλήψεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παπαδῶν ἐκκλησιῶν καὶ παρεκκλησιῶν, ἀνευ κανονικῆς ἀδείας. Περὶ ἐπισκέψεως τῶν Καπελλάνων εἰς τὰ γυναικεῖα Μοναστήρια. Πάντα ταῦτα ἐπανεξετάσθησαν καὶ ἐπεκυρώθησαν συνοδικῶς ἢ ἐδόθη ἐξουσιοδότησις εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον νὰ λαμβάνῃ τὰ ἐκάστοτε ἀναγκαιοῦντα μέτρα.

Ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ ἐξητάσθη καὶ ἂν ἡ πόλις Ρεθύμνης καὶ ἡ περιοχὴ αὐτῆς ἔπρεπε νὰ ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Καλαμώνος ἢ εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Ἀρίου. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν ἀπόντες οἱ Ἐπίσκοποι ἀμφοτέρων τῶν Ἐπισκοπῶν τούτων, διωρίσθη ὑπὸ τῆς Συνόδου ὁ Ἐπίσκοπος Μήλου Ἰάκωβος Τοποτηρητῆς ὅλου τοῦ διαμερισματος τῶν Ἐπι-

σκοπῶν Ἀρίου Καλαμῶνος καὶ Μυλοποτάμου, ἵνα—μέχρι τῆς λύσεως τῆς διαφορᾶς—μεριμνήσῃ περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν τῶν εὐγενῶν καὶ πολιτῶν», καὶ τακτοποιήσῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Νὰ ἔχη δὲ καὶ τὸ δικαίωμα «νὰ εἰσπράττῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα καὶ τυχηρὰ» τῶν Ἐπαρχιῶν τούτων.

Ζητήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡσχολήθη ἡ Σύνοδος εἶναι καὶ τὰ ἀκόλουθα:

Ἐπειδὴ τολμῶσιν οἱ Ἕλληνες παπάδες νὰ μεταλαμβάνωσι καὶ ἐνταφιάζωσι τοὺς ἡμετέρους Λατίνους, ἐντελλόμεθα ὅπως ὁ οἰκεῖος Ἐπίσκοπος προσκαλῆ μάρτυρας καὶ ἐξακριβῶνῃ τὴν ἀλήθειαν. Νὰ λαμβάνῃ δὲ τὰ κατάλληλα ἐκάστοτε μέτρα πρὸς κατάπαυσιν τοῦ κακοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Ἐπίσκοπος Σητείας ἀπουσιάζει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐκ τῆς Ἐπισκοπῆς του, χωρὶς κἂν νὰ ἀφήσῃ Τοποτηρητὴν, πρὸς δυσφημίαν τῆς Καθολικῆς θρησκείας καὶ ἀπώλειαν τῶν ψυχῶν, διορίζεται Συνοδικῶς ὁ Ἐπίσκοπος Ἱεραπέτρας καὶ διὰ τὴν ἐπισκοπὴν Σητείας.

Ἐπίσης, ἀναθέτει ἡ Σύνοδος εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον νὰ γράψῃ καὶ εἰς τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀπουσιάζοντας ἄλλους Ἐπισκόπους, εἰς τρόπον καὶ τόνον κατάλληλον, ὅπως ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς Ἐπισκοπὰς των.

Περὶ γαιῶν, κτημάτων, ἀμπέλων καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ὑποστατικῶν, ἀνατίθεται συνοδικῶς εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον νὰ ἐξετάσῃ τὰ ζητήματα ταῦτα, καὶ ἀνακαλέσῃ ἢ ἀκυρώσῃ ὅλας τὰς παραχωρήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο παρανόμως εἰς Κανονικοὺς οἱ ὁποῖοι τὰ νέμονται οὕτω παρανόμως, καὶ ἐπιβάλῃ αὐτοῖς τὰς ποινάς, τὰς ὁποίας ἤθελε κρίνῃ δικαίως.

Ἐπίσης, ἐπειδὴ οἱ «Fratī Minori» Κρήτης εἶναι κακῆς συμπεριφορᾶς καὶ παρήκοοι, ἐγένοντο δὲ πρόξενοι καὶ ἄλλων σκανδάλων εἰς τὸ Πέραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀναθέτει ἡ Σύνοδος εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν διπλὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπάγονται, νὰ προβῆ εἰς τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ τιμωρίαν.

Πρὸς τούτοις, περὶ τελέσεως τῶν θείων Μυστηρίων. Περὶ κατοχῆς πολλῶν ὁμοῦ ἐκκλησιῶν. Περὶ ἡθῶν καὶ συμπεριφορᾶς τῶν κληρικῶν καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, περὶ τῶν ὁποίων ἄλλοτε ἐλήφθησαν συνοδικαὶ ἀποφάσεις, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ἡ ποθουμένη διόρθωσις· ἀναθέτει ἡ Σύνοδος εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον νὰ ἐξετάσῃ ταῦτα, καὶ προβῆ εἰς τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ τιμωρίας τῶν ἀπειθῶν. Πρὸ παντὸς ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι, μὴ εὐχαριστημένοι ἀπὸ ὅσα τοὺς παρεχώρησεν ὁ οἰκεῖος Ἐπίσκοπος, μεταδαίνουσιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας καὶ

τὰ οἰκογενειακὰ παρεκκλήσια, χωρὶς ἄδειαν τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου, καὶ τελῶσιν παρ' ἐνορίαν πράξεις.

Ἐπίσης ἐλάμβανε χώραν ἀνέκαθεν ἀξιοκατάκριτος πράξις, ἡ ἐξῆς: Εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Κρήτης εἶχον ἐπητρέψῃ οἱ Ποντίφηκες νὰ μεταφέρωσι τὴν εἰκόνα τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀπὸ μιᾶς ἐκκλησίας εἰς τὴν ἄλλην, πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ τελῆται λειτουργία ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων, πρὸς ἀνάμνησιν τῶν πεσόντων κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Ἑλλησπόντου πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων Τόπων ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Κατὰ τὴν μεταφορὰν λοιπὸν τῆς ἁγίας εἰκόνας ἀπὸ ἐκκλησίας εἰς ἐκκλησίαν, ἐπωφελοῦμενοι οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς, παρεκίνοῦν τὸν εὐσεβῆ, ἀλλὰ δεισιδαίμονα λαόν, νὰ ζητήσῃ ἀναθεματισμοὺς ἐναντίον κλεπτῶν ἢ ἐχθρῶν, καὶ νὰ ὑποσχεθῶσι λειτουργίας καὶ ἄλλας προσφοράς, πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν κλαπέντων. Ταῦτα βεβαίως πρὸς μεγάλην βλάβην τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ πίστεως. Διὰ τοῦτο ὀρίζει ἡ ἁγία Σύνοδος ὅπως μὴ γίνηται ἐν τῷ μέλλοντι τοιαύτη κατάχρησις, ἐπὶ ποινῇ ἐνὸς Δουκάτου ἐναντίον τοῦ Πρωτοπαπᾶ διὰ κάθε τοιαύτην παράβασιν. Νὰ μὴ δύναται δὲ ὁ Πρω-

1. Περὶ μεταφορᾶς ἁγίων εἰκόνων καὶ λειψάνων ἀπὸ μιᾶς ἐκκλησίας εἰς ἄλλην καὶ λιτανειῶν, ἐλέχθησαν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις. Ἐνταῦθα σημειοῦμεν μόνον ὅτι καὶ τὴν 4 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους, ἐγένετο τοιαύτη λιτανεῖα μὲ τὴν θαυματουργὸν κάραν τοῦ Ἁγίου Βαρνάβα, εἰς τὴν ὅποιαν ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ Ἕλληνες τῆς νήσου, ἐπὶ χρηματικῇ ποινῇ, νὰ παρακολουθῶσιν. Πάντες δὲ κατόπιν, Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι, ἐλάμβανον ἐλεημοσύνην καὶ τὴν ἄδειαν νὰ προσκυνήσωσι τὴν ἁγίαν κάραν τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα. Ἡ μεγαλοπρεπεστέρα ὅμως λιτανεῖα καὶ τελετὴ ἦτο ἡ τῆς Μ. Παρασκευῆς «Festa della Parasceve», ὡς τὴν ἔλεγον οἱ Βενετοί, ἡ ὅποια προεκάλει τὸν θαυμασμόν τῶν Μαγιστράτων τῆς Γαληνοτάτης, τῶν ὁποίων ἦτο γνωστὴ ἡ περιφρόνησις πρὸς πᾶν ὅ,τι ἦτο Κρητικόν. Τὴν Μ. Παρασκευὴν συνηθροίζοντο οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν μεγαλειέταν αὐτῶν ἐκκλησίαν, τὴν Παναγίαν τῶν Ἀγγέλων ἐν Ἡρακλεῖφ καὶ ἐφαλλον τὸν Ἐπιτάφιον. Ἐπειτα ἐκίνοῦν ψάλλοντες μὲ τὸν Ἐπιτάφιον πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Τίτου, συνηθρῶντο δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀπὸ τὴν πομπῆν τῶν Λατίνων, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Λατινικόν Κληῖρον μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τοῦ Δουκὸς τῶν Πατρικίων καὶ τῶν Μαγιστράτων καὶ ἐπροχώρουν ὅλοι ὁμοῦ μέχρι τοῦ Ἁγίου Τίτου, ἔνθα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἠθλόγει τὸν λαόν μὲ τὰ ἅγια λείψανα τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ, τὸν Δοῦκα καὶ τοὺς Εὐγενεῖς καὶ Μαγιστράτους. Εἶτα δὲ, ὅλοι ὁμοῦ, συνώδευον πάλιν τοὺς Ἕλληνας μέχρι τῆς ἐκκλησίας τῆς Κυρίας τῶν Ἀγγέλων, ὁπόθεν εἶχον ἐκκινήσῃ. Ὡς ἐλέχθη ἤδη, τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, ὅσα διεσώθησαν ἐκ τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς τοῦ 1546, μετεφέρθησαν εἰς Βενετίαν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης 1669 (Procuratie de Supra, B. 79. Proc. 185 εἰς τὰ V. A. S.).

τοπαπᾶς ἢ ὁ Πρωτοφάλτης¹ νὰ κηρύξωσι τὸν ἀφορισμὸν ἐναντίον οὐδε-
νός, χωρὶς εἰδικὴν ἄδειαν τοῦ οικείου Ἐπισκόπου ἢ τοῦ Βικαρίου του.

Ἐπίσης, διὰ νὰ παύσουν τὰ κακά, τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς συμβιώ-
σεως μεγάλου ἀριθμοῦ κληρικῶν μετὰ παλλακίδων, ὀρίζει ἡ ἁγία Σύνο-
δος, ὅπως μὴ γίνωνται ἐν τῷ μέλλοντι δεκτοὶ εἰς τὴν ἱερωσύνην, οἱ
υἱοὶ τῶν ἱερέων, οἱ γεννημένοι ἐκ τοιαύτης συνουσίας.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΖΥΓΙΩΝ

Τόσον οἱ μικτοί, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων γάμοι, οἱ ὅποιοι
κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπετρέποντο νομικῶς καὶ ἐπισήμως, ἦσαν ὁμως ἐν τῇ
πράξει καθημερινῶς ἐν χρήσει, ὕστερον δὲ καὶ ἐπετράπησαν ἐπισήμως,
ὅσον καὶ οἱ μεταξὺ μόνον Ἑλλήνων συναπτόμενοι, ἔδιδον ἀφορμὴν εἰς
διαρκῆ ζητήματα. Εἰς τοὺς μικτοὺς γάμους, ἐλαμβάνετο, κατὰ τὸ μάλ-
λον καὶ ἤττον, ὑπ' ὄψιν, ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία καὶ εἶχεν οὕτως εἰπεῖν
ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς Βενετοὺς ἀποίκους εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς κατακτή-
σεως τῆς νήσου.

Αἰτίαι ζητημάτων, ἀναριθμητοί: Εἶναι γνωστὸν ὅτι, ἡ Ὀρθόδοξος
Ἐκκλησία ἐπιτρέπει τὸ διαζύγιον εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις, καὶ μεταξὺ
τῶν αἰτίων εἶναι, ἡ τῆς μοιχίας, θαθμῶν συγγενείας ἢ ἄλλων δεδικοι-
λογημένων αἰτίων. Τὸ Κανονικὸν Δίκαιον τοῦ γάμου, ἐστηρίζετο μὲν
ἐπὶ τῆς Νομοθεσίας τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε
κωδικοποιημένος οὕτως εἰπεῖν γραπτὸς νόμος, παραδεδεγμένος συγ-
χρόνως ὑπὸ τῶν Βενετικῶν Ἀρχῶν ἐν Κρήτῃ, τῆς Λατινικῆς Ἀρχιε-
πισκοπῆς καὶ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω δὲ ἐγενεάτο ἐκάστοτε μεγάλη σύγ-
χυσις. Τὴν σύγχυσιν ἐπέτεινον ὁ φανατισμὸς τοῦ Λατινικοῦ Κλήρου,
ἡ κακὴ πίστις καὶ ἀντιζηλία τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Βενετίας καὶ αἱ
καὶ ἕξεις καὶ καταστρατήγησις τῶν νόμων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παπά-
δων καὶ λαϊκῶν τῆς νήσου.

Ἐκ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, ἀπήτουν οἱ Λατίνοι Ἐπίσκοποι τῆς

1. Ὁ Πρωτοπαπᾶς καὶ ὁ Πρωτοφάλτης, ὡς ἐλέχθη καὶ ἄλλοτε, ἀπετέ-
λουν τὴν Ἱεραρχίαν τοῦ Ὀρθοδόξου Κλήρου Κρήτης ἐπὶ Βενετοκρατίας, διω-
ρίζοντο δὲ ἀμφότεροι ὑπὸ τῶν Μαγιστράτων τῆς Δημοκρατίας, ἦσαν δὲ, διὰ
τοῦτο, εἶδος Βικαρίων αὐτῆς. Ὁ Πρωτοφάλτης, κατ' ἀρχὰς, περιορίζετο μόν-
ον εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ φάλτου. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμως ἠδρύνθησαν τόσον τὰ
καθήκοντα καὶ δικαιώματα αὐτοῦ, ὥστε νὰ συγχέωνται μετὰ τῶν τοῦ Πρω-
τοπαπᾶ. Ἐφόρει οὗτος στιχάριον καὶ ἐξελέγετο μεταξὺ τῶν ἐμπνεόντων ἐπι-
στοσύνην εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς νήσου καὶ τὴν Δημοκρατίαν. Διὰ τοῦτο βλέ-
πομεν ὅτι πάντοτε εἰς αὐτοὺς ἀνετίθετο ἡ ἐπίβλεψις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου
καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων.

νήσου νὰ τελῶνται οἱ γάμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸ Κανονικὸν Δίκαιον τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ ἀντιδράσεως καὶ ἐκ πολιτικῆς σκοπιμότητος ἀπῆλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαληνοτάτης ἔτι ἔπρεπεν αὐτοὶ νὰ ρυθμίσωσι καὶ τὰ ζητήματα ταῦτα τῶν ὑπηκόων τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας, καὶ τῆς συγχύσεως ταύτης ἐπωφελοῦμενοι οἱ Ἕλληνες παπάδες, ἐτέλουν ἀντικανονικοὺς καὶ παρανόμους γάμους, οἱ δὲ λαϊκοὶ ἐξεδίωκον μετὰ τσαούτης εὐκολίας καὶ ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, τὰς Ὀμιμίους συζύγους των. Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Γριμάνη πρὸς τὸν Δόγην τῆς Βενετίας ἡμερομηνίας 4 Φεβρουαρίου 1612, θίγει ὅλα ταῦτα τὰ κακὰ, καίτοι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ζητεῖ νὰ ἐπιρρίψῃ πᾶσαν τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς Ἕλληνας παπάδες καὶ τὰς κακὰς ἕξεις τῶν Ἑλλήνων λαϊκῶν, οἱ ὅποιοι παραπονοῦνται καὶ καταφεύγουσι πάντοτε εἰς τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, ἀναγκάζεται δὲ οὕτω ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐνδίδῃ, διὰ τὴν μὴ ἔρχεται εἰς ἔριδας καὶ προστριβὰς μετὰ τῆς Πολιτείας.

'Ανεξιθρησκεία!, γράφει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὑπάρχει ἐν Κρήτῃ. Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ οἱ Ἐπίσκοποι ἢ οἱ Βικάριοι αὐτῶν δὲν ἐπεμβάινουσιν εἰς τὰ περὶ γάμου μεταξὺ Ἑλλήνων, παρὰ μόνον εἰς περιπτώσεις μὴ προβλεπομένας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας, ὅποτε γίνεται προσφυγὴ εἰς τὴν Νομοθεσίαν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας: Οὕτως, εἰς τὰ «capitula prosoporum» γίνεται χρῆσις «per le cause promisearum» τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου. Ἄλλ' ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων παπάδων συμβαίνουνσι διάφοροι καταστρατηγήσεις: Τίθενται λ.χ. ὑπ' αὐτῶν εἰς κυκλοφορίαν ἀπόκρυφα ἐγχειρίδια Ἑλληνολατινικά, τυπωθέντα ἐν Γερμανίᾳ, κατὰ τὰ ὅποια, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θεσπισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν Κανόνων τῶν Συνόδων τοῦ Φωτίου, εἰσῆγοντο εὐκολίαι καὶ νεωτερισμοὶ εἰς τὰ ζητήματα τοῦ γάμου: Οὕτως ἐθεωρεῖτο νόμιμος γάμος ἐπὶ συγγενείας 4ου βαθμοῦ. Δικαίωμα συνάψεως δευτέρου γάμου, ἐν περιπτώσει παραφροσύνης τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς. Δικαίωμα τοῦ διαξέγγυσθαι ἢ ἀποπέμπεσθαι τὴν σύζυγον, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου. Ἐπετρέπετο ὁ τρίτος γάμος καὶ ἐζητεῖτο ἢ νομιμότης τοῦ τετάρτου, ὅστις δὲν συνιστάτο μὲν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπηγορεύετο ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα, κατὰ τὰ ἀπόκρυφα ἐγχειρίδια. Ἐνῶ δὲ ταῦτα ἐτιμωροῦντο πρότερον αὐστηρῶς διὰ φυλακίσεως καὶ δεκαετοῦς ἐξορίας εἰς τοὺς παραβάτας παπάδες καὶ λαϊκοὺς, σήμερον, προσθέτει ὁ Γριμάνης, κυκλοφοροῦν οἱ Ἕλληνες παπάδες ἐλευθέρως τὰ ἀπόκρυφα ἐγχειρίδια, εὐλογοῦν ἀφόβως παρανόμους

1. U.A.S. Consultori in Jure 403. Ἰδ. καὶ Tea, ἐνθ. ἀνωτ. p. 37 καὶ ἐξῆς.

γάμους, καὶ προκαλοῦν σκάνδαλα καὶ ἐξεγέρσεις παρὰ τῷ λαῷ, ὡς συνέβη ἐν Χανίοις, ἔνθα ὁ καπιτάνος Καρολάκης, ὅστις προσποιεῖται μὲν τὸν Ἴταλὸν ἀλλ' εἶναι Ἕλληνα, θέλων δὲ νὰ νυμφευθῆ ἐκ δευτέρου, ἀπέπεμψε τὴν πρώτην τοῦ γυναῖκα διότι πρότερον εἶχεν αὐτὴ δις νυμφευθῆ καὶ εἶχε χηρεύσει. Τώρα, λοιπόν, ὅλοι ἐκεῖνοι ὅσοι εἶχον λάβῃ συζύγους χήρας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πρὸ τῆς χηρείας των νυμφευμένοι ἀπαξ ἢ δις, ζητοῦσι, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Καρολάκη, νὰ διαζευχθῶσι ταύτας καὶ νυμφευθῶσι μὲ ἄλλας!

Πάντα ταῦτα, καταλήγει ὁ Γριμάνης εἰς τὴν πρὸς τὸν Δόγην ἐπιστολὴν του, καθιστῶσιν ἀνωφελῆ τὰ ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν Ἐπαρχιακῶν Συνόδων λαμβανόμενα μέτρα, διότι οἱ παπάδες καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι λαϊκοὶ καταφεύγουσιν εἰς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς τῆς νήσου, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὸν Δοῦκα Κρήτης ἢ πρὸς τὴν Γερουσίαν καὶ τὸν Δόγην Βενετίας, ἢ ἐπέμβασιν τῶν ὁποίων ἐπιφέρει τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀκαταστασίαν.

Κατὰ τὰ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς καταλήψεως τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Βενετῶν συμπεφωνημένα μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας, αἱ περὶ γάμου ὑποθέσεις τῶν Ἑλλήνων, ἔπρεπε νὰ δικάζωνται ὑπὸ λατίνων μὲν Κληρικῶν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους, νὰ παραπέμπωνται δὲ εἰς τὴν Κυβέρνησιν πρὸς ἐκτέλεσιν. Τὸ ζήτημα δὲν διευκρινίσθη περισσότερο οὔτε κατὰ τὸ Κοινοβόλιον μεταξὺ Πάπα καὶ Βενετίας τοῦ XIV αἰῶνος. Τὰ ζητήματα τοῦ γάμου ἀπλῶς συγκατεριθμίσθησαν μεταξὺ τῶν πνευματικῶν ὑποθέσεων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐν Κρήτῃ. Κατὰ ταῦτα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἠδύνατο νὰ διατάξῃ λ. χ. τοὺς διίσταμένους εἰς συμφιλίωσιν καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτοῖς τοὺς ὅρους τῆς συμφιλίωσης. Ἀλλ' ὡς ἐλέχθη, οἱ ἐνδιαφερόμενοι, ἐφεσίβαλλον πολλάκις τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια ἢ ἐποιοῦντο ἐκκλησίαν εἰς τοὺς Διοικητὰς τῶν πόλεων, τὸν Δοῦκα πολλάκις ἢ τὴν Γερουσίαν καὶ τὸν Δόγην τῆς Βενετίας καὶ ἐπικολούθει σύγχυσις καὶ προστριβαὶ μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

Αἱ διατάξεις τῶν Ἐπαρχιακῶν Συνόδων, ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθὺς κατωτέρω, αἱ προκηρύξεις τῶν Ἀρχιεπισκόπων καὶ τῶν Διοικητῶν καὶ Προβλεπτῶν τῆς νήσου περὶ ληξιαρχικῶν βιβλίων. Περὶ ἀπαγορεύσεως εἰς τοὺς ἐφημερίους νὰ εὐλογῶσι γάμους ἔξω τῆς ἐφημερίας των, καὶ μεταξὺ ξένων, παρὰ μόνον μὲ συστατικὰ γράμματα τοῦ οἰκείου ἐφημερίου ἢ τοῦ Ἐπισκόπου, εἶναι πιστοποιήσις τοῦ ἀθεραπεύτου κακοῦ καὶ τῆς διαρκοῦς ἀταξίας.

Κάθε πρόφασις ἐχρησίμευε καὶ ὡς αἰτία διαζυγίου. Διὰ τοῦτο ὁ Λάντος μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου καθορίζει τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον δέον νὰ συνάπτονται οἱ γάμοι: Ἐπειδὴ λέγει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Λάντος ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐγεννήθησαν, καὶ καθ' ἡμέραν αὐξάνονται αἱ διενέξεις περὶ γάμων, τοὺς ὁποίους μὲ διαφόρους προφάσεις καὶ μέσα διέλυον. Αἱ μὲν γυναῖκες λ. χ. καταθέτουσιν ὅτι ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν γονέων καὶ τῶν συγγενῶν των νὰ συγκατατεθῶσιν εἰς τὸν γάμον μετὰ τοῦ δεῖνα, οἱ δὲ ἄνδρες ὅτι δὲν ἐγνώριζον προσωπικῶς τὴν νύμφην πρὸ τοῦ γάμου, καὶ ἄλλα. Ὅθεν ἡμεῖς ὁ Γερόλαμος Λάντος, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἁγίας Συνόδου, εἰς ἡμᾶς ἀνατεθείσης, δρίζομεν ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι, ὁ θέλων νὰ ἀρραβωνισθῆ ἢ νυμφευθῆ, δέον νὰ καλέσῃ τὸν ἐφημέριον τῆς ἐνορίας του: Οἱ Καθολικοί, τὸν Καθολικόν, καὶ τὸν παπᾶν τῆς ἐνορίας των οἱ Ἕλληνες, ἢ ἄλλον, μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου ἢ Βικαρίου του, ὅταν κωλύεται ἡ οἰκείος ἐφημέριος καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἱερέως καὶ τινῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων, δοθῆ ἑκατέρωθεν ἢ ὑπόσχεσις τοῦ γάμου. Ἐνώπιον δὲ τῶν ρηθέντων μαρτύρων ὑποχρεοῦται ὁ λατῖνος καὶ ὁ Ἕλλην ἱερεὺς νὰ ἐρωτῶσιν ἀμφοτέρους τοὺς εἰς γάμον συνερχομένους, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἐκκλησίας, ἂν ὁμοίως ἀρέσῃ, ὁ εἰς τὸν ἕτερον ἀμοιβαίως, καὶ ἂν ἀπαντήσῃ «ναί» τότε, κλίναντες ἀμφοτέροι τὰ γόνατα, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς ἁγίας εἰκόνας, ἐρωτᾶται ἡ γυνὴ ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἂν συνάπτῃ τὸν γάμον τοῦτον αὐτοθελήτως ἢ ὑποχρεοῦται πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ συγγενῶν αὐτῆς. Ἄν δὲ ἀποκριθῆ ὅτι συνέρχεται ἐκουσίως, τότε ὀφείλει ὁ ἱερεὺς νὰ τελέσῃ τὸν ἀρραβῶνα καὶ τὸν γάμον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν ὁμοίως ἢ γυνὴ ἀποκριθῆ ὅτι δὲν τῆς ἀρέσει ὁ ἄνδρας ἢ ὅτι συνέρχεται εἰς γάμον διαζυγομένη ὑπὸ τῶν οἰκείων της, τότε ὁ Λατῖνος ἢ ὁ Ἕλλην ἱερεὺς ὀφείλουσι νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν γαμβρὸν τὸ δακτυλίδιον, καὶ νὰ ἀρνηθῶσι κατηγορηματικῶς νὰ τελέσωσι τὸν γάμον, ἐπειδὴ οὔτε τὸ δακτυλίδι, οὔτε ἄλλη τις πράξις καὶ τελετὴ, ἀλλ' ἢ ἐλευθέρᾳ συγκατάθεσις κάμνει τὸν γάμον. Νὰ εἶναι ἐπίσης ὑποχρεωμένοι οἱ λατῖνοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς, νὰ καταγράφωσι τοὺς γάμους, τοὺς ὁποίους τελοῦσιν, τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἐπώνυμα τῶν νυμφίων, πόθεν κατάγονται οὔτοι, ἐπίσης καὶ τὰ ὀνόματα τῶν παρόντων μαρτύρων. Ἐπίσης, νὰ ὑποχρεῶνται οἱ Ἕλληνες καὶ λατῖνοι ἱερεῖς τῶν πόλεων κάθε ὁκτῶ ἡμέρας, οἱ δὲ ἔξω τῶν πόλεων, κάθε μῆνα, νὰ δίδωσι κατάλογον ὄλων τῶν

γάμων, τοὺς ὁποίους θὰ εὐλογήσωσιν εἰς τὸ διάστημα τοῦτο, εἰς τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν Γραμματέα μας, ὅστις δέον νὰ καταγράφη ἐπιμελῶς τοὺς γάμους, ἐπὶ ποινῇ δύο μηνῶν φυλάκισιν καὶ ἑνὸς Δουκάτου πρόστιμον διὰ κάθε γάμον ἐναντίον τῶν ἄνω διατάξεων, εὐλογηθέντα καὶ μὴ ἀγγεληθέντα ἐντὸς τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος. Ἐκ τοῦ ποσοῦ δὲ τούτου, νὰ λαμβάνη τὸ ἕν τρίτον ὁ κατήγορος, ἂν ὑπάρχη, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα θὰ τηρῆται ἐπιμελῶς μυστικόν, τὸ ἕν τρίτον θὰ λαμβάνη ἡ Καθεδρική Ἐκκλησία, δηλαδή ἡ Μητρόπολις, καὶ τὸ ἄλλο τρίτον θὰ λαμβάνη ὁ Βικάριος καὶ ὁ Γραμματεὺς τῆς Μητροπόλεως, ἐξ ἴσου ἀμφότεροι. Ἄν δέ, δὲν ὑπάρχη καταδότης, νὰ περιέρχεται τὸ εἰς αὐτὸν ἀνήκον.

Τρίτον εἰς τὴν Καθεδρικήν Ἐκκλησίαν. Ἄν ὁ παραβάτης εἶναι παπᾶς καὶ μένη ἔξω εἰς τινα Καστελλανίαν, τότε ἡ χρηματικὴ ποινὴ νὰ διανέμηται μεταξὺ καταδότου, Καστελλάνου, καὶ Ἐκκλησίας τῆς Καστελλανίας· ἢ ἂν δὲν ὑπάρχη καταδότης, τότε τὸ μερίδιόν του νὰ τὸ λαμβάνη ὁ Καστελλάνος, ὅπως οὗτος μετὰ μεγαλητέρας ἐπιμελείας ἀναζητῆ καὶ εὐρίσκη τοὺς ἐναντίον τῶν διατάξεων τούτων τελεσθέντας γάμους¹. Αἱ περὶ γάμων διατάξεις ἡμῶν αὐται, παραγγέλλει ὁ Λάντος, νὰ μεταφρασθῶσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ σταλῶσιν εἰς ὅλους τοὺς Καστελλάνους, μὲ συστατικὰ γράμματα τῆς Κυβερνήσεως, διὰ νὰ τὰ δημοσιεύσωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ τὰ ἐφαρμόσωσιν. Ἐπίσης νὰ σταλῶσιν εἰς ὅλας τὰς Ἐπισκοπὰς τῆς νήσου, ἵνα τὰς ἐφαρμόσωσιν.

Ἐπίσης, πρὸς κατάπαυσιν τῶν κακῶν, τὰ ὅποια συμβαίνουσιν ἐκ τῶν παρ' ἐνορίαν γάμων καὶ λοιπῶν ἱεροπραξιῶν, δρίζομεν, μὲν τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἁγίας Συνόδου, ὅπως οὐδεὶς παπᾶς ἢ Λατίνος κληρικός, νὰ δύναται νὰ προβαίνει εἰς οἰανδήποτε ἱεροπραξίαν εἰς ξένην

1. Ἐγγράφησαν ἄλλοτε ἱκανὰ περὶ τῶν Καστελλάνων, οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνων τὴν ὑπαιθρον χώραν τυραννικώτατα, φερόμενοι σκαιῶς καὶ ἀπανθρώπως πρὸς τοὺς πέριξ τῶν πύργων αὐτῶν ζῶντας δυστυχεῖς εἰλωτας! Οἱ Καστελλάνοι οὗτοι ἐκυβέρνων συγχρόνως ὡς τύραννοι, προστάται καὶ δικασταὶ ἐπὶ τῶν παροίκων τούτων. Οἱ δὲ Γενικοὶ Προβλεπταὶ τῆς νήσου, Φοσκαρίνης καὶ Γκαρζώνης, περιέγραψον, εἰς τὰς πρὸς τὸν Δόγην καὶ τὴν Γερουσίαν Βενετίας ἐκθέσεις των, διὰ μελανῶν χρωμάτων τὴν ζωὴν τῶν δυστυχῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῶν. Διὰ δὲ τῶν ἄνω διατάξεων τοῦ Λάντο ἐδίδοντο νέα δικαιώματα ἐπιμετάσεως, τῶν τυράννων τούτων, εἰς τὰ οἰκογενειακὰ ζητήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου καὶ πληθυσμοῦ τῆς νήσου. Ἰδ. Ἀγαθαγγέλου Ἐηρουχάκη, ἢ ἐν Κρήτῃ Ἐπανάστασις τοῦ 1363—66 καὶ τὸ Διοικητικὸν σύστημα τῆς Βενετίας.

ἐνορίαν, ἄνευ τῆς ἡμετέρας ἢ τοῦ Βικαρίου ἡμῶν ἀδείας, ἂν ποτε ὁ οἰκετός ἐφημέριος κωλύεται ἐκ νομίμου κωλύματος, ἐπὶ ποινῇ ἐνὸς μηνὸς φυλακίσεως καὶ προστίμου 12 ὑπερκέρων, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν πόλεων, κατὰ τὸν ρηθέντα περὶ γάμων τρόπων.

Ἐπίσης, ἐπειδὴ οἱ Ἕλληνας παπάδες, μετὰ τινος αὐθαδείας, καὶ ἐναντίων τῶν κειμένων νόμων, συνηθίζουσι, χωρὶς τὴν ἡμετέραν συγκατάθεσιν ἢ ἀδειαν, νὰ ἀναλαμβάνωσι τὰς ἐκκλησίας καὶ παρεκκλήσια, κειμένας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ περιφερείᾳ¹, καὶ νὰ τελῶσιν εἰς αὐτὰς κατ' ἰδίαν ἐξουσίαν, γάμους, καὶ τὰ λοιπὰ Θεῖα Μυστήρια, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι ποτὸς εἶναι ὁ πνευματικὸς αὐτῶν Προϊστάμενος, καὶ χωρὶς καὶ οἱ ἴδιοι νὰ εἶναι πολλάκις κανονικῶς ἐλεύθεροι, παραβιάζοντες οὕτω τοὺς νόμους τοῦ Κράτους. Διὰ τοῦτο, ἡμεῖς Γερόλαμος Λάντος, μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἁγίας Συνόδου, διατάσσομεν ὅπως, ὅλοι οἱ Ἕλληνας ἱερεῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἡμῶν, παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον ἡμῶν ἢ τοῦ Βικαρίου μας, ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης διατάξεως, ἐπὶ παρουσίᾳ δὲ τοῦ Πρωτοπαπᾶ ἢ τοῦ Πρωτοψάλτη, ἐξετάσωσιν οἱ Βικάριοι ἡμῶν, ἂν οἱ παπάδες οὗτοι εἶναι πράγματι ἱερεῖς κανονικῶς χειροτονημένοι, ποίας ἡλικίας εἶναι καὶ ἂν ἔχωσιν Ἐκκλησίας ἢ παρεκκλήσια. Καὶ ἂν μὲν εἶναι ἄξιοι, νὰ ἐφοδιάζωσιν αὐτοὺς μὲ κανονικὴν ἀδειαν καὶ μὲ τὰς ἀναγκαῖας νοθεσίας, διὰ νὰ δύνανται οὗτοι νὰ ἐπιτελῶσι κανονικῶς καὶ ἐλευθέρως τὰ ἱερατικὰ αὐτῶν καθήκοντα εἰς τὴν ἡμετέραν Ἀρχιεπισκοπὴν. Μετὰ παρέλευσιν δὲ τῶν δύο μηνῶν, νὰ θεωρῆται ὡς αἰρετικὸς ὁ παπᾶς ἐκεῖνος ὅστις, ἄνευ ἀδείας, κατέχει ἐκκλησίαν ἢ παρεκκλήσιον καὶ ἐπιτελεῖ εἰς αὐτὰς γάμους καὶ τὰ λοιπὰ Θεῖα Μυστήρια, καὶ νὰ εἶναι ἀποκεκομμένοι τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἐπίσης, πρὸς ἀποσόβησιν σκανδάλων ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τῶν Καπελλάνων εἰς τὰ γυναικεῖα Μοναστήρια, διατάσσομεν ὅπως εἰς τὸ μέλλον οὐδεὶς Καπελλάνος, ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ καὶ στέρησεως τῆς ἐκκλησίας του, εἰσέρχεται εἰς τὰ Μοναστήρια τῶν γυναικῶν, ὑπὸ οἰανδήποτε πρόφασιν ἢ αἰτίαν, εὐλογοφανῆ ἢ ἀναγκαίαν, εἰ μὴ μόνον ὅταν

1. Περὶ τῶν παρεκκλησιῶν τούτων, καὶ ἰδίως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν πέριξ προαστείων, τὰ ὅποια διεξεδίκε ἀνέκαθεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ἀνεγνωρίσθησαν ὅμως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τὰ κτητορικὰ δικαιώματα εἰς τοὺς νομίμους κτήτορας τούτων Ἕλληνας, οἱ ἅποιοι διὰ τοῦτο καὶ ἐδικαιοῦντο νὰ διορίζωσιν ἐλευθέρως καὶ ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τοὺς παπάδες. Ἴδε Ἀγαθαγγέλου Ξηρουχάκη, ἐνθ. ἀνωτ. Ἡ ἐν Κρήτῃ Ἐπανάστασις τοῦ 1868-66 καὶ τὸ Διοικητικὸν σύστημα τῆς Βενετίας ἐν Κρήτῃ.

πρόκειται νὰ μεταδώσῃ τὴν ἀγίαν Κοινωνίαν εἰς τὰς ἀσθενεῖς Μοναχάς, ὅποτε δέον νὰ ὀδηγῆται ἐν συνοδείᾳ. Μετὰ δὲ τὴν ἀγίαν Κοινωνίαν εἰς τὴν ἀσθενῆ ἢ τὴν τέλει τῆς Θείας Λειτουργίας, νὰ ἐξέρχεται οὗτος εὐθὺς ἐκ τοῦ Μοναστηρίου. Ἐὰν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίσῃ ὁ Καπελλάνος διὰ τὰ πράγματα τοῦ γυναικείου Μοναστηρίου, καὶ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ ὀμιλήσῃ μὲ τὴν Ἑγουμένην, τοῦτο νὰ γίνεται ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν Μοναζουσῶν καὶ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας ἢ εἰς τὸ «Parlatorion» καὶ νὰ ἐξέρχεται ἀμέσως ὁ Καπελλάνος.

Τὰ ἀνωτέρω διατάγματα ἐλήφθησαν παρόντων τῶν: Πατὴρ Βίκτωρος Βαλαρέσου, Βικαρίου ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ὑποθέσεων τοῦ Πατριάρχου καὶ Ἀρχιεπισκόπου. Τῶν εὐσεβεστάτων Κανονικῶν κυρίων Ἰακώβου de Leoni, Πατὴρ Κυριακοῦ Pettinario, καὶ ἐκείνων οἱ ἄλλοι εἶναι εἰς ὄλον τὸν κληρὸν τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, μάρτυρες πρὸς τοῦτο κληθέντες, ἀναγινώσκοντες ἐμοῦ Ἀντωνίου Κάντα, Συμβολαιογράφου, ἐκ Brescia (τῆς Ἰταλίας) καὶ Γραμματέως τοῦ ἰδίου Κυρίου Ἀρχιεπισκόπου, ἐν ἔτει 1486, Ἰνδικτιῶνος 4ης, ἡμέραν Παρασκευῆν, 2 Ἰουνίου, εἰς τὸ Ἀρχιεπισκοπικὸν μέγαρον, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἰδίου Πατριάρχου καὶ Ἀρχιεπισκόπου, ἕτος δεύτερον τοῦ Ποντιφικατοῦ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ VIII καὶ ἔτος XII τῆς Πατριαρχίας τοῦ Λάντου.

Τοιαῦται αἱ διατάξεις τῶν Ἐπαρχιακῶν Συνόδων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Λάντο, ἐνισχυόμεναι καὶ ὑπὸ τῶν νόμων τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Ἄλλ' αἱ διατάξεις αὗται οὐδέποτε ἐτηρήθησαν, ὡς ἐλέχθη, ἐν τῇ πράξει, διότι ἐγένετο σύγχυσις, ὑπῆρχε δὲ καὶ κακὴ πίστις: Εἰς τὰς περὶ γάμου λ.χ. ὑποθέσεις, ἐφροσίνον οἱ διίστάμενοι τὰ ζητήματα τῶν ὁ μὲν εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, ὁ δὲ εἰς τὸν Παπικὸν Νούντιον, ἐδρεύοντα ἐν Βενετίᾳ, ἕτεροι δὲ εἰς τοὺς Διοικητὰς τῆς νήσου, τὸν Δοῦκα ἢ καὶ τὴν Γερουσίαν τῆς Βενετίας. Ἠγείρετο ὅθεν τὸ ζήτημα, α) περὶ τῆς ἐγκυρότητος τοῦ γάμου καὶ β) περὶ τῆς νομιμότητος τῆς ἐκκλησίας, Γενικώτερον δέ:

Ἄν οἱ Λατῖνοι Ἀρχιεπίσκοποι Κρήτης—εἰς τὰς περὶ γάμου καὶ ἄλλας ὑποθέσεις, ὅπου ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἔχει νόμους διαφορετικούς τῆς Λατινικῆς—ἠδύναντο νὰ κρίνωσιν τὰς ὑποθέσεις ταύτας κατὰ τοὺς Ἑλληνικούς ἢ τοὺς Λατινικούς νόμους.

Ἐπιθέσεις περὶ γάμου 1610 Ἰωάννου τινὸς Φοντάνα, μᾶς δίδει ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ τοῦ μέτρου τῆς συγχύσεως ἧτις ἐπεκράτει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰ περὶ γάμου ζητήματα. Ὁ Φοντάνας, ἐξ Ἑρα-

κλείου μέλλων νὰ ἱερωθῆ, εἶχε μνηστευθῆ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ συμπολίτου του παπᾶ Χριστοβούλου Βιτζαμάνη, Σωσάννης. Ἀὕτη ἔμως μετενόησε, δηλώσασα ὅτι θὰ ἐγένετο Μοναχὴ, εἰσῆλθε μάλιστα καὶ εἰς Μοναστήριον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξέλθῃ τάχιστα καὶ ἐπιστρέψῃ ἡσυχὰ εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν¹. Ὁ Φοντάνας ἐξηκολούθει νὰ θεωρῆ τὴν Σωσάνναν μνηστὴν του καὶ ἐζήτηε νὰ τελεσθῆ ὁ γάμος, ἀλλ' ὁ Χριστόβουλος ἤρνεϊτο, ἴσως ἀπὸ συμφωνοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς του. Ὁ Φοντάνας οὕτω θλέπων ἑαυτὸν ἐμπαιζόμενον, ἐνήγαγε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Βικάριον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ὅστις ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων καὶ τῶν συνηθειῶν τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀνεγνώρισε τὴν νομιμότητα τῆς υποθέσεως. Ὁ παπᾶ Χριστόβουλος, ἀπεναντίας, ἀπετάνθη εἰς τὸν Παπικὸν Νούντιον ἐν Βενετία, ἐνθα καὶ μετέβη αὐτοπροσώπως, ὡς φαίνεται ἐκ πλείστων ἐγγράφων καὶ ἄλλων μαρτυριῶν τῆς ἐποχῆς². Ὁ Νούντιος ἐδέχθη τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἐκλήτευσε τὸν Φοντάναν. Ἀλλ' ὁ Φιλαδελφείας, ὅστις ἤδρευεν, ὡς γνωστόν, ἐν Βενετία, ἀπὸ τοῦ 1577, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων, λαβὼν γινῶσιν τοῦ ζητήματος ἔκαμε παραστάσεις πρὸς τὴν Γερουσίαν τῆς Βενετίας διὰ τὸν νεωτερισμόν, τοῦ νὰ ὑπόκεινται οἱ Ὀρθόδοξοι Ἕλληνες εἰς Παπικὸς δικαστάς, ἐναντίον τῶν νόμων τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν μέγρι τοῦδε συνηθειῶν.

(Ἀκολουθεῖ τὸ τέλος)

ΑΡΧΙΜ. ΑΓΑΘ. ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΣ

1. U. M. G. Donà, 489.—U. A. S. Dispac. Prow. 4 Ottobre 1610. *Id. καὶ Tea, ἐνθ, ἀνωτ. σ. 39 καὶ ἐξῆς.

2. U. A. S. Consultori in Jure 482. 402. 403 καὶ ἀλλαχοῦ. *Id. καὶ Tea, ἐνθ' ἀνωτ.